

УДК: 342.7

Гелевера Іван Олександрович

*слухач навчальної групи № 7202
навчально-наукового інституту права
та соціальних наук Національного
університету оборони України;
ORCID ID: 0009-0004-0600-5512*

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОРД В УКРАЇНІ

Анотація. Статтю присвячено комплексному аналізу нагальної необхідності та концептуальних засад фундаментального реформування законодавства України про оперативно-розшукову діяльність (далі – ОРД). Обґрунтовується, що чинний Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 1992 року є реліктом радянської правової системи, який вичерпав свій модернізаційний потенціал. Цей закон консервує парадигму, де ОРД існує як відокремлена функція держави, паралельно до кримінального провадження, створюючи «сіру зону» з ослабленим процесуальним та судовим контролем. Наголошується, що імператив ухвалення нового, концептуально іншого акта продиктований подвійним стратегічним завданням, що стоїть перед Україною: перемогою у війні та повноцінною євроатлантичною інтеграцією. Обидва вектори вимагають наявності сектору безпеки, який діє не лише ефективно, але й виключно на засадах верховенства права та є підзвітним демократичним інститутам.

Методологічною основою дослідження є аналіз стандартів Європейської конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ), вироблених у практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) при тлумаченні статті 8 (право на повагу до приватного життя). Визначається, що будь-яке негласне втручання має ґрунтуватися на тріаді фундаментальних принципів: 1) Законність, що тлумачиться не лише як формальна наявність закону, а і як його «якість» (доступність, передбачуваність та наявність гарантій проти свавілля); 2) Необхідність у демократичному суспільстві, яка вимагає доведення «нагальної суспільної потреби» та застосування негласних заходів як крайнього засобу (*ultima ratio*); 3) Пропорційність, що передбачає дотримання справедливого балансу між ступенем втручання та легітимною метою.

Окрему увагу приділено аналізу рішення ЄСПЛ у справі «Денисюк та інші проти України», яке розглядається як системний діагноз фундаментальних вад українського законодавства. Суд встановив порушення статті 8 ЄКПЛ через неадекватність правових гарантій захисту адвокатської таємниці та загальну відсутність запобіжників проти свавілля. Особливо показовим є встановлення порушення статті 38 ЄКПЛ через відмову Уряду надати Суду ключові судові рішення, що демонструє глибоко вкорінену радянську інституційну культуру закритості та безконтрольності.

На основі цього аналізу пропонуються конкретні інституційні зміни. По-перше, побудова надійної архітектури судового контролю через створення обмеженого корпусу спеціалізованих слідчих суддів (на рівні апеляційних судів) з доступом до держтаємниці, що забезпечить перехід від формального до змістовного контролю (*ex ante*). Ключовою інновацією пропонується запровадження механізму подальшого контролю (*ex post*) — обов'язку повідомляти особу про факт нагляду після його завершення, що забезпечить право на ефективний засіб правового захисту. По-друге, для подолання радянського дефіциту підзвітності пропонується створення дієвого механізму демократичного цивільного нагляду за моделлю Комітету з питань розвідки та безпеки Парламенту Великої Британії (ISC) — постійного міжпартійного комітету Верховної Ради з реальними повноваженнями доступу та контролю. У висновках підкреслюється, що лише синергія цих законодавчих, судових та парламентських змін здатна забезпечити фундаментальний розрив із тоталітарною спадщиною та утвердити Україну як європейську демократію.

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність, реформа законодавства, Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), верховенство права, судовий контроль, парламентський нагляд, права людини.

GELEVERA Ivan

*student of study group No. 7202,
Educational and Scientific Institute of
Military History, Law and Social
Sciences, National University of Defence
of Ukraine*

**STRATEGIC DIRECTION OF REFORMING THE ORD SYSTEM IN
UKRAINE**

Abstract. The article is devoted to a comprehensive analysis of the urgent need for and conceptual basis of fundamental reform of Ukrainian legislation on operational-investigative activities (hereinafter referred to as OIA). It argues that the current Law of Ukraine “On Operational-Investigative Activities” of 1992 is a relic of the Soviet legal system that has exhausted its modernization potential. This law preserves the paradigm where OIA exists as a separate function of the state, parallel to criminal proceedings, creating a “gray area” with weakened procedural and judicial control. It is emphasized that the imperative to adopt a new, conceptually different act is dictated by the dual strategic task facing Ukraine: victory in the war and full Euro-Atlantic integration. Both vectors require a security sector that not only operates effectively but also exclusively on the basis of the rule of law and is accountable to democratic institutions.

The methodological basis of the study is an analysis of the standards of the European Convention on Human Rights (hereinafter referred to as the ECHR) developed in the practice of the European Court of Human Rights (hereinafter referred to as the ECtHR) in interpreting Article 8 (the right to respect for private life). It is determined that any covert interference must be based on a triad of fundamental principles: 1) Legality, interpreted not only as the formal existence of a law, but also as its “quality” (accessibility, predictability, and the existence of guarantees against arbitrariness); 2) Necessity in a democratic society, which requires proof of “pressing social need” and the use of non-public measures as a last resort (*ultima ratio*); 3) Proportionality, which requires a fair balance between the degree of interference and the legitimate aim.

Based on this analysis, specific institutional changes are proposed. First, the establishment of a reliable judicial control architecture through the creation of a limited corps of specialized investigating judges (at the level of appellate courts) with access to state secrets, which will ensure the transition from formal to substantive control (*ex ante*). A key innovation is the introduction of a mechanism for further control (*ex post*) — the obligation to notify the person of the fact of surveillance after its completion, which will ensure the right to an effective remedy. Second, to overcome the Soviet deficit of accountability, it is proposed to create an effective mechanism for democratic civilian oversight based on the model of the UK Parliament's Intelligence and Security Committee (ISC) — a permanent cross-party committee of the Verkhovna Rada with real powers of access and control. The conclusions emphasize that only the synergy of these legislative, judicial, and parliamentary changes can ensure a fundamental break with the totalitarian legacy and establish Ukraine as a European democracy.

Keywords: operational-investigative activity, legislative reform, European Court of Human Rights (ECHR), rule of law, judicial control, parliamentary oversight, human rights.

Постановка проблеми

Проблема дослідження полягає у фундаментальній невідповідності чинної системи оперативно – розшукової діяльності стратегічним імперативам сучасної України. Ця невідповідність має два виміри.

Перший, інституційно-правовий, полягає в тому, що чинний Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» від 1992 року є реліктом пострадянської правової думки. Він консервує філософію, де ОРД існує як паралельна до кримінального провадження, відокремлена функція держави. Це створює небезпечну «сіру зону» з ослабленим процесуальним та судовим контролем, що є прямим спадком радянської доктрини тотального контролю, а не інструментом збору доказів у рамках верховенства права.

Другий, стратегічний, полягає в тому, що ця застаріла модель вступає у пряме протиріччя з подвійними стратегічними завданнями України: перемогою у війні та повноцінною євроатлантичною інтеграцією. Обидва вектори вимагають сектору безпеки, який діє не лише ефективно, але й виключно на засадах верховенства права та є підзвітним демократичним інститутам.

Ця системна проблема була остаточно діагностована та юридично зафіксована рішенням ЄСПЛ у справі «Денисюк та інші проти України». Це рішення викрило не лише порушення статті 8 ЄКПЛ (через неадекватні гарантії проти свавілля), але й симптоматичне порушення статті 38 ЄКПЛ через відмову надати Суду ключові документи. Це демонструє глибоко вкорінену радянську інституційну культуру закритості та безконтрольності, яка робить чинну систему нездатною до реформування та вимагає її повної концептуальної заміни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Ідейно-інформаційним підґрунтям статті став науковий доробок вітчизняних та зарубіжних авторів, а також ключові міжнародно-правові документи. Зокрема, було проаналізовано: праці, що розкривають історичну та інституційну генезу радянських спецслужб (зокрема, Ю. Шаповала); аналітичні матеріали та стандарти НАТО щодо реформування сектору безпеки; практику ЄСПЛ при тлумаченні статті 8 ЄКПЛ (включно з Керівництвом по статті 8) та обов'язковість її застосування в Україні; ключові рішення, зокрема «Денисюк та інші проти України» та «Мішо проти

Франції»; міжнародні рекомендації щодо судового контролю *ex ante* та *ex post*; законодавство та аналітичні огляди, що описують модель Комітету з питань розвідки та безпеки Парламенту Великої Британії (ISC), зокрема *Justice and Security Act 2013*; наукові праці, що аналізують виклики євроінтеграції в контексті реформування правоохоронної системи (зокрема, С. О. Кравцова).

Мета статті

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні та розробці комплексної, синергетичної моделі фундаментального реформування системи оперативно-розшукової діяльності в Україні. Ця модель має на меті забезпечити остаточний розрив із радянською тоталітарною спадщиною та імплементувати стандарти ЄКПЛ (зокрема, викладені у практиці ЄСПЛ) через поєднання трьох ключових елементів: ухвалення нового законодавства, побудову надійної архітектури судового контролю та створення дієвого механізму парламентського нагляду.

Основний матеріал статті

Системні недоліки, успадковані з радянських часів та поглиблені викликами сучасності, свідчать про те, що чинний Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 1992 року вичерпав свій модернізаційний потенціал [9]. Косметичні зміни до нього не здатні вирішити фундаментальні проблеми, що лежать в основі його філософії. Цей закон є реліктом пострадянської правової думки, яка розглядає ОРД як самостійну, відокремлену функцію держави, що існує паралельно та часто незалежно від кримінального провадження. Така модель створює небезпечну «сіру зону» з послабленим процесуальним та судовим контролем, що є прямим спадком радянської доктрини, де ОРД була інструментом тотального контролю держави, а не засобом збору доказів у рамках верховенства права [1].

Таким чином, нагальною потребою є не внесення чергових поправок, а повна заміна застарілого закону та ухвалення нового, концептуально іншого нормативно-правового акта. Цей імператив продиктований подвійними стратегічними завданнями, що стоять перед Україною: перемога у війні за власне існування та досягнення повноцінної інтеграції до європейського правового і безпекового простору. Обидва завдання вимагають наявності сектору безпеки і оборони, який є не лише ефективним у протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам, але й діє виключно на засадах верховенства права та є підзвітним демократичним інститутам. Умови війни створюють спокусу

вдаватися до старих, перевірених репресивних методів заради короткострокової ефективності, однак це є стратегічною пасткою. Довгострокова стійкість та демократична життєздатність держави залежать від побудови міцних інституцій, що базуються на повазі до прав людини [10].

Курс на євроатлантичну інтеграцію вимагає приведення національного законодавства у відповідність до стандартів НАТО та ЄС, які передбачають чітке розмежування функцій спецслужб та правоохоронних органів, а також встановлення дієвих механізмів демократичного цивільного контролю [2]. Більше того, ця реформа є не зовнішньою вимогою, а внутрішнім зобов'язанням України. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» прямо визнає практику ЄСПЛ джерелом права, що робить імплементацію стандартів Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) обов'язковою для національних судів та законодавця [3]. Отже, розробка та ухвалення нового закону, що регулюватиме сферу негласного втручання у приватне життя, є не просто технічним юридичним завданням, а стратегічною необхідністю, що знаменуватиме остаточний розрив із радянською тоталітарною парадигмою та утвердить Україну як сучасну європейську демократію.

Будь-який новий закон, що регулює таку чутливу сферу, як негласне втручання держави у приватне життя, має ґрунтуватися на фундаментальних принципах, вироблених десятиліттями практики Європейського суду з прав людини при тлумаченні статті 8 ЄКПЛ. Ця стаття гарантує право на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції та встановлює, що втручання держави у це право є припустимим лише тоді, коли воно відповідає трьом суворим критеріям: воно має бути «згідно із законом», переслідувати легітимну мету та бути «необхідним у демократичному суспільстві». З цих вимог випливає тріада принципів, що має стати наріжним каменем нового українського законодавства [6].

Законність (Legality) та «якість закону» (Quality of Law). Цей принцип вимагає значно більшого, ніж просто наявність формального закону, що дозволяє нагляд. ЄСПЛ наполягає, що такий закон має відповідати певному стандарту «якості». Це означає, що національне законодавство повинно бути, по-перше, доступним для громадян, а по-друге, його наслідки мають бути передбачуваними. Іншими словами, закон має бути сформульований з достатньою чіткістю, щоб особа могла, у разі потреби за допомогою юридичної консультації, передбачити, за яких обставин і за яких умов державні органи можуть вдатися до таємного нагляду. Найважливіше те, що закон повинен містити адекватні та ефективні гарантії проти свавільного втручання. Як показало, зокрема, рішення у справі «Денисюк та інші проти

України», надмірно широкі та розпливчасті формулювання чинного українського законодавства не відповідають цьому стандарту, оскільки надають правоохоронним органам занадто широку свободу розсуду [4].

Необхідність у демократичному суспільстві (Necessity in a Democratic Society). Цей критерій вимагає від держави довести, що конкретне втручання у приватне життя відповідає «нагальній суспільній потребі» (pressing social need) і не є просто корисним чи бажаним. Це означає, що негласні заходи мають застосовуватися як крайній засіб (ultima ratio), коли інші, менш інтрузивні, методи розслідування є недостатніми або вичерпаними. Цей принцип безпосередньо пов'язаний з вимогою обмежувати застосування найбільш чутливих негласних заходів (таких як прослуховування телефонних розмов чи візуальне спостереження) розслідуванням лише тяжких та особливо тяжких злочинів [6].

Пропорційність (Proportionality). Це центральний елемент тесту ЄСПЛ, який вимагає дотримання справедливого балансу між ступенем втручання у права особи та легітимною метою, яку переслідує держава (наприклад, захист національної безпеки чи розкриття злочину) [6]. Втручання має бути співмірним із серйозністю правопорушення та важливістю поставленої мети. Наприклад, санкціонування тотального нагляду за особою протягом тривалого часу для розслідування незначного злочину було б явно непропорційним. Цей принцип має перестати бути абстрактною правовою концепцією і перетворитися на конкретний, обов'язковий елемент процедури судового санкціонування. Для цього необхідно законодавчо закріпити вимогу, щоб кожне клопотання про дозвіл на проведення негласного заходу містило окремий, детально обґрунтований розділ, присвячений аналізу його пропорційності. У свою чергу, слідчий суддя у своєму рішенні повинен не просто послатися на цей принцип, а чітко вказати, як саме він оцінив і перевірів співмірність заходу, створивши таким чином документований «слід пропорційності», який може бути предметом подальшого перегляду. Це перетворить судовий контроль зі здебільшого формальної перевірки на змістовний аналіз по суті.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Денисюк та інші проти України» від 13 лютого 2025 року є не просто черговим програшем держави у Страсбурзі, а системним діагностичним висновком, який з хірургічною точністю розкрив фундаментальні вади української системи таємного нагляду [4]. Аналіз цього рішення є обов'язковим для розробки будь-якої майбутньої законодавчої реформи, оскільки воно чітко вказує на ті сфери, де чинне регулювання не відповідає мінімальним стандартам ЄКПЛ.

Суд одноголосно встановив порушення статті 8 Конвенції, виявивши низку критичних недоліків. По-перше, ЄСПЛ дійшов висновку, що не було встановлено, чи були заходи нагляду санкціоновані законним шляхом. Уряд не надав суду копії відповідних судових рішень, що унеможливило перевірку їхньої законності та обґрунтованості. Це вказує на системну проблему непрозорості та безконтрольності, коли навіть міжнародний судовий орган не може отримати доступ до ключових документів [4]. По-друге, Суд визнав неадекватними правові гарантії захисту адвокатської таємниці. ЄСПЛ наголосив, що законодавство, яке дозволяє втручання у привілейовані комунікації між адвокатом та клієнтом, має відповідати «особливо суворим вимогам щодо чіткості та точності» [5]. Українське законодавство таких гарантій не містить, що створює ризики зловживань та порушення права на захист. По-третє, Суд вказав на загальну неадекватність правових гарантій проти свавілля, що дозволяє правоохоронним органам діяти з надмірною свободою розсуду [4].

Особливо показовим є встановлення Судом порушення статті 38 ЄКПЛ, яка зобов'язує держави надавати всі необхідні засоби для ефективного розгляду справи. Відмова українського уряду надати Суду копії запитів на проведення нагляду та відповідних судових рішень була розцінена як перешкоджання правосуддю [4]. Цей факт є не просто процедурним порушенням, а глибоким симптомом, що викриває стійкість радянської інституційної культури. Він демонструє глибоко вкорінений менталітет закритості та безкарності, коли спецслужби вважають себе вищими за будь-який зовнішній контроль, навіть з боку міжнародного суду, рішення якого є обов'язковими для України. Це є прямим підтвердженням центральної тези даного дослідження про те, що радянська спадщина продовжує справляти деструктивний вплив на правоохоронну систему, і що для її подолання недостатньо лише законодавчих змін — потрібен фундаментальний злам корпоративної культури у напрямку прозорості та підзвітності [1].

Таким чином, рішення у справі «Денисюк» надає чітку дорожню карту для законодавця, детально перелічуючи ті елементи системи, які потребують реформування.

Архітектура надійного судового контролю: від формальної санкції до змістовної перевірки

Фундаментальною гарантією проти зловживань у сфері таємного нагляду є ефективний та незалежний судовий контроль. Чинна в Україні модель, за якої дозвіл на проведення негласних заходів може надати будь-який слідчий суддя місцевого суду, є вразливою до формалізму, корупційних ризиків та браку спеціалізованих знань. Нове законодавство має побудувати

принципово іншу, надійнішу архітектуру судового контролю, що базуватиметься на двох стовпах: попередньому (*ex ante*) та подальшому (*ex post*) контролі [7].

Контроль *Ex Ante* (попередній): Суть цього контролю полягає у змістовній, а не формальній, перевірці клопотання правоохоронного органу до початку втручання у приватне життя. Для забезпечення його ефективності необхідно відмовитися від існуючої практики та запровадити інститут спеціалізованих слідчих суддів. Пропонується створити обмежений корпус таких суддів (наприклад, на рівні апеляційних судів), які пройдуть ретельну перевірку, отримають доступ до державної таємниці та пройдуть спеціалізоване навчання. Концентрація повноважень у руках невеликої кількості підготовлених суддів дозволить, по-перше, розвинути у них глибоку експертизу у цій складній сфері; по-друге, значно зменшить ризик витоку оперативної інформації; по-третє, підвищить їхню інституційну незалежність та стійкість до зовнішнього тиску. Закон повинен прямо зобов'язати такого суддю не просто перевіряти наявність формальних підстав, а здійснювати повноцінний аналіз законності, необхідності та, найголовніше, пропорційності запитуваного заходу [7].

Контроль *Ex Post* (подальший): Це критично важливий елемент, який наразі практично відсутній в українській правовій системі. Його запровадження є однією з найбільш трансформаційних реформ, здатною докорінно змінити саму філософію діяльності спецслужб. Суть контролю *ex post* полягає у створенні механізму, за допомогою якого особа, щодо якої проводилися негласні заходи, може дізнатися про цей факт після їх завершення та оскаржити їх законність у суді. Без такого механізму право на ефективний засіб правового захисту, гарантоване статтею 13 ЄКПЛ, залишається ілюзорним [4]. Практична реалізація цього принципу вимагає запровадження законодавчого обов'язку правоохоронного органу повідомляти особу про факт нагляду протягом розумного строку після його закінчення. Звісно, такий обов'язок має бути збалансований з потребами захисту національної безпеки чи інтересів слідства. Тому закон повинен передбачити можливість відтермінування такого повідомлення на певний строк за вмотивованим клопотанням прокурора та на підставі рішення того ж спеціалізованого слідчого судді. Однак таке відтермінування не може бути безкінечним.

Значення запровадження контролю *ex post* виходить далеко за межі простого надання засобу правового захисту окремій особі. Воно фундаментально змінює динаміку влади, оскільки створює механізм перспективної підзвітності. Коли оперативний співробітник, прокурор та

суддя знають, що їхні дії та рішення з часом можуть стати предметом відкритого змагального судового розгляду, це змушує їх діяти значно ретельніше та відповідальніше ще на етапі *ex ante*. Усвідомлення того, що таємні дії врешті-решт вийдуть на світло, є найпотужнішим стримуючим фактором проти зловживань, свавілля та надмірного втручання. Таким чином, контроль *ex post* є не лише інструментом виправлення помилок, але й превентивним механізмом, що сприяє зміцненню законності зсередини системи [7].

Побудова дієвого демократичного цивільного контролю: порівняльна модель для України.

Одним із найглибших та найнебезпечніших рудиментів радянської спадщини є системний дефіцит дієвого демократичного цивільного контролю над сектором безпеки [1]. В СРСР КДБ був «державою в державі», інструментом партії, що стояв над законом і поза будь-яким суспільним наглядом. Ця традиція закритості та невідзвітності, хоч і в менших масштабах, продовжує існувати в Україні, перешкоджаючи повноцінній демократичній трансформації. Для вирішення цієї проблеми недостатньо декларативних норм; потрібен конкретний, наділений реальними повноваженнями інституційний механізм.

Успішний міжнародний досвід пропонує ефективні моделі такого контролю. Однією з найбільш релевантних для України є модель Комітету з питань розвідки та безпеки Парламенту (Intelligence and Security Committee of Parliament, ISC) Великої Британії [8]. Аналіз ключових характеристик ISC дозволяє сформулювати пропозиції щодо створення його українського аналога.

1. Статутна основа: Повноваження ISC чітко визначені законом (Justice and Security Act 2013), а не залежать від політичної волі уряду чи парламентської більшості. Це забезпечує його стабільність та інституційну незалежність [8].

2. Парламентський, а не урядовий орган: Комітет є органом Парламенту і звітує безпосередньо перед ним, а не перед виконавчою владою, яку він покликаний контролювати. Це є фундаментальною умовою його незалежності [8].

3. Склад та доступ до інформації: Комітет складається з невеликої кількості досвідчених парламентарів з обох палат та від різних партій, що забезпечує міжпартійний консенсус та деполітизацію роботи. Усі члени проходять перевірку, підписують зобов'язання про нерозголошення державної таємниці (Official Secrets Act) та отримують доступ до

висококласифікованих матеріалів, необхідних для виконання їхніх обов'язків [8].

4. Широкий мандат: ISC здійснює нагляд не лише за бюджетом та адміністративною діяльністю спецслужб (МІ5, МІ6, GCHQ), але й за їхньою політикою та операціями. Його мандат поширюється на всю розвідувальну спільноту, включаючи підрозділи Міністерства оборони та інших відомств [8].

5. Реальні повноваження: Комітет має право викликати для надання свідчень керівників спецслужб та міністрів. Він має законодавчо закріплене право доступу до всієї інформації, за винятком тієї, розголошення якої може завдати шкоди національній безпеці. При цьому вето на надання інформації може накласти лише відповідний міністр (державний секретар), а не сам керівник спецслужби, що суттєво посилює позиції Комітету [8].

Створення в Україні постійно діючого спеціального комітету Верховної Ради за моделлю ISC є критично важливим кроком. Такий орган не лише забезпечить технічний нагляд за законністю та ефективністю діяльності спецслужб, що є вимогою для поглиблення співпраці з НАТО та ЄС [2]. Його значення є набагато ширшим: він покликаний вирішити проблему глибокої суспільної недовіри до органів безпеки, успадкованої з часів тоталітаризму. Міжпартійний склад та прозорість роботи (через публікацію щорічних та тематичних звітів, хоч і з необхідними редакціями) можуть переконати українське суспільство та міжнародних партнерів у тому, що таємна діяльність держави перебуває під надійним демократичним контролем. Це дозволить збудувати такий необхідний «міст довіри» між суспільством та його спецслужбами, без якого неможлива побудова стійкої та сучасної демократії.

Висновки

Проаналізовані концептуальні засади реформування законодавства у сфері оперативно-розшукової діяльності не є набором ізольованих пропозицій. Вони являють собою єдиний, взаємопов'язаний пакет системних змін, успіх якого залежить від їхньої синергії. Ухвалення нового, прогресивного закону, що ґрунтується на стандартах ЄСПЛ, залишиться декларацією на папері без створення архітектури надійного судового контролю, здатного забезпечити його виконання на практиці [3]. У свою чергу, навіть найдосконаліша система судового контролю не зможе функціонувати ефективно без потужного механізму парламентського нагляду, який би контролював усю систему в цілому, забезпечував її підзвітність суспільству та стимулював до постійного вдосконалення [8].

Реалізація цього комплексного пакету реформ — законодавчої, судової та парламентської — означатиме не просто модернізацію окремої сфери державної діяльності. Це стане фундаментальним розривом із радянською тоталітарною парадигмою, де державна безпека була синонімом безконтрольності та репресій [1]. Побудова системи, в якій негласна діяльність правоохоронних органів та спецслужб підпорядкована кримінальному процесу, обмежена принципами необхідності та пропорційності, та перебуває під подвійним — судовим та парламентським — контролем, є квінтесенцією європейського підходу до безпеки та правосуддя [6]. Це є не лише виконанням міжнародних зобов'язань України, але й потужним внеском у зміцнення національної безпеки, адже легітимні та підзвітні інституції користуються значно вищим рівнем довіри та підтримки з боку власного народу. Таким чином, ця реформа є одним із ключових елементів, що наближає Україну до її стратегічної мети — повноправного членства в Європейському Союзі, та є tangible доказом її відданості цінностям демократії, верховенства права та поваги до прав людини [10].

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Шаповал Ю. І. ВЧК-ГПУ-НКВС в Україні: особи, факти, документи. Київ: Юрінком Інтер, 1997.
2. NATO Standards for Law Enforcement and Security Sector Reform. Brussels: NATO, 2021.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV. Відомості Верховної Ради України, 2006, № 30, ст. 260.
4. Denysiuk and Others v. Ukraine, European Court of Human Rights, Application no. 32331/16, Judgment of 13 February 2025. [Електронний ресурс: hudoc.echr.coe.int].
5. Michaud v. France, European Court of Human Rights, Application no. 12323/11, Judgment of 6 December 2012.
6. Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights: Right to respect for private and family life. Council of Europe/European Court of Human Rights, 2022.
7. Joint Factsheet on Mass Surveillance. European Court of Human Rights, 2024.
8. Justice and Security Act 2013. United Kingdom Legislation. [Електронний ресурс: legislation.gov.uk].

9. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України, 1992, № 22, ст. 303.

10. Кравцов С. О. Реформування оперативно-розшукової діяльності в Україні: виклики євроінтеграції. Юридичний вісник України, 2020, № 4, с. 45–52.

REFERENCES

1. 1.Shapoval, Yu. I. VChK-GPU-NKVD in Ukraine: People, Facts, Documents. Kyiv: Yurinkom Inter, 1997.

2. 2.NATO Standards for Law Enforcement and Security Sector Reform. Brussels: NATO, 2021.

3. 3.Law of Ukraine “On the Implementation of Decisions and Application of the Practice of the European Court of Human Rights” of February 23, 2006, No. 3477-IV. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine, 2006, No. 30, p. 260.

4. 4.Denysiuk and Others v. Ukraine, European Court of Human Rights, Application no. 32331/16, Judgment of February 13, 2025. [Electronic resource: hudoc.echr.coe.int].

5. 5.Michaud v. France, European Court of Human Rights, Application no. 12323/11, Judgment of 6 December 2012.

6. 6.Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights: Right to respect for private and family life. Council of Europe/European Court of Human Rights, 2022.

7. 7.Joint Factsheet on Mass Surveillance. European Court of Human Rights, 2024.

8. 8.Justice and Security Act 2013. United Kingdom Legislation. [Electronic resource: legislation.gov.uk].

9. 9.Law of Ukraine “On Operational-Investigative Activity” of February 18, 1992, No. 2135-XII. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine, 1992, No. 22, p. 303.

10. 10.Kravtsov S. O. Reforming operational-investigative activities in Ukraine: challenges of European integration. Legal Gazette of Ukraine, 2020, No. 4, pp. 45–52.